

Урош Јечменица
ЗЛАТНИ ПРАХ

Библиотека
Посебна издања

Уредник
Петар В. Арбутина

Главни и одговорни уредник
Др Јелена Триван

УРОШ ЈЕЧМЕНИЦА

Златни прах

Антологија анегдота о знаменитим личностима

*Сенима моїа деге Јована и оца Душана,
учесника у албанској іоліойи.*

Увод

Изабране анегдоте о знаменитим писцима, уметницима, научницима и ратницима из Србије и Црне Горе, као и познатим личностима из света, желео сам приближити нашем читаоцу.

Из мноштва анегдота изабрао сам оне које по свом садржају представљају „огледало нашег народног јунаштва и морала, народне духовности и приповедачке вештине“ (Љ. Андрић).

Захватајући мало, а осветљавајући много и оштро, као неко својеврсно путовање кроз време и простор, анегдота ће нам помоћи да се, бар за неко време, дистанцирамо од проблема у свакодневном животу. Оне опуштају, смирују, често засмејавају, а то је нашем човеку данас потребно као лек.

Из анегдоте ћемо некад сазнати нешто што нисмо знали из богате историје, а понекад ће нас нечему и поучити. Зато се и каже да је најверодостојнија историја обојена анегдотама и досеткама. Стога су анегдоте актуелне у свако време и као такве представљају својеврсну заоставштину многим генерацијама, с поруком да се читају и користе а никако да вену и труну у старим папирима као дивљи цветови у шуми.

Но, да чујемо шта су о анегдоти рекли књижевници, уметници и научници:

— Гете —

„Збирка анегдота и максима за светског човека је највеће благо, ако оне прве уме на прикладном месту убацити у разговор и ако му оне друге у прави час падну на памет.“

— Волтер —

„Анегдота, то је онај ситан, златни прах што га иза себе распирују велики духови.“

— Јован Скерлић —

„Мада није ни систематска ни потпуна, анегдота је први посао своје врсте у нашој књижевности.“

— Милорад Павловић —

„И у малој анегдоти огледају се велики човек, велики дух, његово време и средина. Напис је незнатан, кратак, али приказује оно што је човековом духу својствено и присно. Често се кроз кључаоницу много више види него кроз отворена врата.“

— Јован Дучић —

„Анегдота може боље да изрази догађај или човека него историјски опис. Анегдоту ваља знати пронаћи, а нарочито ваља знати забележити тако да садржи свежину народног израза, нарочито класичну краткоћу и прецизност народне формуле. Зашто је то важно? Најдубље су лепоте и истине речене у неколико речи. Све што се односи на народ и на простог човека мора да буде забележено као да је испричао само онај који је то доживео.“

— Перо Слијепчевић —

„Лијепа анегдота значајнија је од много романа и збирке пјесама. Ја идем и даље и рећи ћу да би се и у европској публици мало која наша књига толико читала и репрезентовала и пред људима високе културе и књижевницима као што би идеално састављена збирка анегдота.“

— Јован Ердељановић —

„Анегдота нам дозвољава да зађемо у дубину оне енигматичне средине, да као на неком нарочитом анатомском столу исецкамо и истражимо све тајне једног етничког организма све његове кретње, побуде, инстинкте, сва одрицања, све напраситости и суздржљивости, пак хомерски хумор и бесвјесну меланхолију једног у себи затвореног свијета.“

— Милован Витезовић —

„Светски људи од јавног живота, а нарочито од уметности и политике добро знају да је важно знати доста анегдота, да их ваља знати добро и ефектно испричати, али је кудикамо важније у њима учествовати.

Док су анегдоте о писцима и другим уметницима својеврсно сведочанство о популарности не само самог уметника већ и о прихваћености и значају његовог дела, па и његовог места у култури одређене средине или народа, дотле анегдоте о политичарима, лидерима и вођама постају средство саме политике. Писац који није ушао у анегдоте свог народа и језика увелико је мртав за живота.

Професор који није ушао у анегдоте својих ђака и својих студената, као да није ни предавао, јер ће у њиховом сећању бити брзо заборављен.

Светски писци и филозофи су знали вредност и значај анегдоте и називали су је: Њено величанство Анегдота.“

— Љубисав Андрић —

„Анегдота је одвајкада позната и омиљена књижевна творевина. Смишљена недореченост, привлачна тајанственост, недопуштена мисао, и у исто време, човекова потреба да души да одушка – у томе би била тајна и психолошки и филозофски смисао анегдоте.

Казана најпре у четири ока, она постепено шири свој круг све док не постане општа својина... Та кратка, најкраћа могућа прича и варница духа остаје полазиште и исходиште у делима многих писаца, и то најбољих...

Данас се мање-више поетика анегдоте састоји у занимљивој причи о историјској личности или необичном догађају, причи испричаној кратко и духовито, каткад заједљиво, али увек с поентом која заокружује њен смисао.

Ратничко-патријална анегдота, јуначка, херојска, негована је до средине XIX века превасходно у Херцеговини и Црној Гори, а потом се шири и одомаћује у Србији међу устаницима, па су тако Херцеговина, Црна Гора и Србија, у том раздобљу, биле средиште ратничких, углавном хајдучких подухвата о којима говоре ратничке анегдоте. Оне по свом садржају представљају огледало народног јунаштва и морала, народне духовитости и приповедачке вештине.“

— Антун Густав Матош —

„Одиста, кад досмрди живот – шала, досетка, анегдота су мирис који окрепљује.“

— Јован Ћирилов —

„Анегдоте волим зато што преко њих најбоље упознам личности, људе и њихове нарави. Боље него из биографије и романа.

Можда се повремено треба позабавити нечим лакшим и у позоришту. А нема ничег лакшег него што су анегдоте. Измишљене или

апокрифне, оне ипак одражавају оно што су савременици мислили о омиљеним глумцима и драмским писцима.“

— Иво Андрић —

„Народ не може да буде без риме и било какве досетке или анегдоте, као ни без дувана ни ракије.“

Тако су узвишено о анегдоти говорили књижевници и уметници, међу којима и славни Гете и Волтер, а сигурно и још много светских великана.

Занемарено је код нас то „највеће благо“, тај „златни прах“ и те „лепоте и истине у неколико речи“. Надајмо се да ће најзад ова омиљена књижевна умотворина изронити из заборава и неће више бити по страни.

Приређивач,
Урош Јечменица

Огледало морала и духовности

Извод из рецензије

Познат као вредан истраживач и сакупљач значајних остварења из богате али често слабо проучене српске културне баштине, Урош Јечменица, после објављивања рефлексивних и истовремено поучних стихова професора, публицисте и књижевника Милорада Павловића Крпе под називом *Варнице или кинеска мудрост* (1997) током више прегалачких година приредио је за штампу јединствено, обимно дело под насловом *Злајни њрах*. У тој, корисној књизи вредној пажње, поред анегдота о нашим и иностраним великанима, унети су краћи и дужи записи, аутобиографски или из пера савременика, па би аутор могао проширити поднаслов дела који би гласио: „Анеготе и записи о познатима“.

И самим прелиставањем и читањем овог обимног дела (преко 1.400 анегдота) одмах можемо истаћи да је аутор веома савесно урадио одговоран посао приређивача, превасходно тежећи да што више сазнамо о значајним личностима из историје, културе, науке и уметности, док нам је познато да су поменути кратки и често духовити записи били „увек производ дубоког познавања људи и средине“. Нешто слично се односи и на фрагментарне записе савременика о значајним људима и догађајима свог времена који, наравно, имају посебан значај за будуће поколење као и анегдоте о великанима.

Познато нам је да су баш анегдоте и записи из периода мира и рата, многим писцима послужили за стварање значајних дела. И отац историје – Херодот, свеједно да ли је реч о истинитим или измишљеним догађајима, радо је уносио анегдоте у своје хронике које се вековима изучавају попут, рецимо, Плутархових животописа. А веома је занимљива и рукописна заоставштина мајстора латинских и грчких анегдота, посебно записи Светонијеви (секретара моћног и мудрог цара Хадријана) који је на основу његове архиве написао чувено дело *Дванаест римских царева* у коме је изнео и добро и зло на дворовима

римских владара, као и многе анегдоте скандалозних призивука. Мајстори руске класичне прозе почев од Пушкина све до Толстоја и Достојевског, са осталима приказани у књизи Јечменице, често су се служили анегдотама за настанак и уобличавање својих врхунских дела. А тек шта да кажемо о многим познатим личностима из епохе нашег романтизма и реализма, већином познатих и као јунаци из раније епохе романтично боемске Скадарлије (Ђура Јакшић, Јанко Веселиновић, А. Г. Матош, Чича Илија Станојевић, Стеван Сремац, Бранислав Нушић, Радоје Домановић и др.) достојно приказаних у овој књизи са својим чувеним досеткама и хумором.

У свом изванредном есеју „Анегдота и историја“ прослављени песник и мудри писац Јован Дучић истицао је битну важност анегдота тврдећи да су оне огледало живота народа и његових значајних представника, заправо да су „једно кристализовано искуство извучено из самог живота“ и да су настале као резултат „дубоког познавања људи и средине“. У ствари, познато је да се анегдоте одликују краткоћом и са истакнутом духовном и мисаоном поентом о познатим личностима које сагледавамо с њиховим врлинама али и манама, док су насупрот њих изворни записи дати у дужој форми сведочећи о животу, делу и времену оног о коме је реч што приређивач не оспорава приложивши на крају поменутог дела „Преглед коришћених књига и периодике“.

Као основни извор поменутог дела приређивач наводи неколико десетина кључних књига посвећених анегдотама и записима о нашим и страним значајним људима, напомињући да она садржи многа сведочења те врсте, преузета из старих комплекта дневних листова, часописа, ревија, журнала, библиографских издања, као и дела светских класика. Све то довољно сведочи о озбиљности приређивачког рада, односно правог културног подухвата господина Јечменице, који је у својој књизи обухватио велики број анегдота и записа из живота наших и светских владара, војсковођа, политичара, државника, уметничких стваралаца из свих области.

Читајући домаћу и страну литературу често запажамо да су многе теме у њима освежене занимљивим и истовремено поучним анегдотама као и записима о великанима, на основу којих су настали многи

значајни животописи, приповетке и романи о знаменитим личностима или догађајима, тако да је у праву сјајни фељтониста А. Г. Матош који је најбоље дочарао живот старог Београда и скадарлијских јунака, када у једном запису истиче тачну опаску: „Анегдота је као кључаоница кроз коју се, као што је познато, више види но кроз широм разјапљена врата.“

Класик модерне српске литературе Дучић у поменутом аналитичком есеју објективно истиче да су о великим писцима и глумцима (додајмо и војсковођама као и политичарима), попут значајне, тематски разноврсне књиге *Златни прах*, од кад је света и века постојале анегдоте „у вези с неким од битнијих црта њиховог карактера и њиховог дела“. Затим, Дучић од анегдоте тражи оно што је управо спровео овај аутор при свом избору – да оне задрже свежину народног, изворног казивања, да буду што краће и језгровитије, с уобичајеном поентом на крају, а не развучене околишним причањем. Другим речима аутор је истакао попут великана Дучића да анегдоте не треба да буду „претрпане паразитским речима, јер је њихов ефект пропао већ тим ако није брз“. А затим Дучић још додаје опаску о којој сваки писац мора водити рачуна: „Развучени су само писци који немају ништа да кажу. Што је писац дубљи, све је дубље кондезован. Ко је одвећ дугачак, тај је брбљив, он је чак неуљудан према оном ко га слуша или га чита. Најдубље су лепоте и истине речене у неколико речи“.

Управо, чини ми се да се приређивач придржавао те мудре поуке великог песника приликом избора анегдота, осим ако није реч о записима који захтевају дужу, аналитичнију форму и сматрамо да је ради бољег осветљавања ликова добро што се њима послужио.

С обзиром на велики број личности заступљених у овој књизи далеко би нас одвело, када бисмо се упустили у детаљнији приказ, али сматамо да ваља истаћи добар избор приређивача најкарактеристичнијих записа и анегдота, које чине читав лексикон врлина али и мана наших великана пера. Занимљиво је: и поред врхунских личности приређивач је умесно у свом делу унео и низ заборављених ликова (поручник Станојло, Милан Какаши, владика Милутин Грујић и др.), са вредним пажње краћим описима њихових дела која не заостају за оним прослављеним. Уз свако поглавље појединих личности приређивач

је дао у неколико речи основне животне податке. С друге стране, приређивач је солидно и на правом месту као и са одговарајућом мером у погледу простора представио низ значајних личности попут војвода Карађорђа, књаза Милоша Обреновића, Хајдук Вељка, књаза Михаила Обреновића, Вука Стеф. Карацића, родоначелнике из династија Немањића и Карађорђевића, прослављене српске јунаке и војводе, државнике и политичаре.

Анегдоте о њима су углавном ратничко-партијархалне. Оне се не завршавају духовитом поентом, јер говоре о борби и јунаштву, о ратним вештинама. Због тога су оне нешто обимније.

Приређивач је исти принцип применио и на светске личности. Највише занимљивих записа и анегдота посвећено је Александру Великом, чувеним старогрчким филозофима (Аристотел, Диоген, Сократ и др.), низу значајних хеленских културних представника, чувених војсковођа широм земаљске кугле од Атиле, преко Наполеона све до Стаљина, а затим ту су краљеви, цареви, државници, револуционари, чувени славни уметници разних професија укључујући чак и познате филмске глумце из прошлог века. У тим многобројним записима и анегдотама има (као и у претходним – о домаћим личностима) много корисних података о њиховом животу и делу, који ће поучно послужити млађим генерацијама. Управо у томе сматрамо да је највећа заслуга приређивача ове значајне књиге. Она је остварена као резултат великог истраживачког и радног напора, писана са љубављу и са жељом да корисно послужи свим заинтересованим за значајне ликове наше и стране културноисторијске прошлости. Посебно истичемо да је ова књига добродошла за широку читалачку публику, жељну оваквих сазнања, поготову што је поучна и занимљива за све узрасте, па је зато препоручујемо читаоцима.

Коста Димитријевић, књижевник